

KİMLİK YIRTILMASI YA DA BİLİNÇ KARARMASI¹

PROF. DR. ORHAN TÜRKDOĞAN*

Kimlik Sorunu

Bu makalemizde de “kimlik sorunu”nu tartışacağız. Kimlik sorununun son günlerde gündeme gelmesi, hiç kuşkusuz toplumsal dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Bu dinamiklerden ilki, AKP’nin cemaatçi yapısıdır. Önemli bir kesimi tarikat geleneğine bağlı olduğundan, “ümmeççi” konumları “milliyetçi” oluşuma karşıttır. Siyasal yaşantımızda, Millî Selamet ve Refah Partisi çizgisinde bu kırılmaların izlerini bulmak mümkündür.

Cemaatçiler, Turgut Özal ile başlayan “Yeni Osmanlılık” biçimini, ümmeççi kültür kodları ile sürdürmektedirler. Yeni Osmanlılık, Osmanlı’nın farklı din ve etnik gruplar birlikteliğine dayalı bir yapılaşmasının günümüzdeki biçimlenmesidir. Bunun en güzel ifadesi, Sayın Başbakanın ülkemizde 17 etnik gruptan söz açması ve çok kültürlülük modeline taraftar olmasıdır. Bu tür bir yaklaşım; dil, duygu ve düşünce sistemi açısından tüm yan grupları (subdivision); “kurucu kültür”, “asli unsur” veya antropolojik deyimini ile “standart kültür” şemsiyesi altında toplayan “ulus devlet” biçimine karşıdır. Nitekim Başbakan; “Türk, Kürt, Çerkez, Laz aklınıza ne gelirse hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üst kimliği altında bir ve beraber olacağız. Alt kimliklere karşı saygı duyacağız. Ancak, hepimizin bir üst kimliği var. Nedir o? Türkiye Cumhuriyeti vatandaşımız.” diyerek, “kurucu kültür” veya “asli unsur” konumunda bulunan “Türklük” ger-

* Emekli Öğretim Üyesi.

çeğini "öteki" konumuna getirmekte, alt kültür kategorisinde sıralanmaktadır. Ona göre "üst kültür" ise "Türkiye vatandaşlığı"dır.

Cemaatçiler, "ümme" çatısı altında çok kültürlülük imajını dünya görüşü ve felsefelerinin bir parçası olarak görmekte, bu nedenle de toplum bireylerini dil, kültür ve tarih bilincine dayalı bir ortak paydada birleştirmek isteyen ulus devlet sistemine karşıdır. Ancak, kendi azınlık kimliklerine saygılıdır. Nitekim 1993 yılında bir gazetecinin, "Kürtler; biz millî yapı içinde yaşamak istiyoruz derlerse ne olacaktır" sorusuna Başbakan aynen şu cevabı veriyordu: "Bu durumda belki Osmanlı eyaletler sistemi gibi bir şey yapılabilir."²

Cemaatçiler, "ümme" çatısı altında çok kültürlülük imajını dünya görüşü ve felsefelerinin bir parçası olarak görmekte, bu nedenle de toplum bireylerini dil, kültür ve tarih bilincine dayalı bir ortak paydada birleştirmek isteyen ulus devlet sistemine karşıdır.

Kimlik sorununu gündeme taşıyan ikinci toplum dinamiği de ABD'nin Irak'a müdahalesi, Büyük Orta Doğu Projesi altında yürütülen Judeo-Hristiyan ittifakı ve "Güney Kürt Devleti"nin giderek ideal alandan gerçekleşmeye dönüşmesidir. Bu oluşum, Kürdistan İşçi Partisinin (PKK) Türkiye sınırları içinde on yıldan fazla süren ve kırk bin insanımızın kaybına yol açan terörist eylemlerine de umut kapılarının açılmasına yol açmaktadır.

Yasal bir kuruluş olan DEHAP ve devamı niteliğindeki partiler, Güneydoğu yöremizde stratejik konumunu güçlendirmiş, açıkça PKK savunucusu bir çizgiye gelmiştir. Bu birliktelik, "Kuzey Kürdistan"ın kurulması yolunda faaliyetlerin yoğunlaşmasına da yol açmaktadır. Şemdinli, Yüksekova, Hakkâri olayları -hiç kuşkunuz olmasın- "kurtarılmış bölgeler" deneyimidir. "Ruletler dönmüştür", sorunlar durdurulamaz bir çizgiye gelmiştir.³

Avrupa Birliği ve küreselleşme, cemaatçi grupları çok kültürlülük noktasına çekmekte; Birliğe teslimiyetçi yaklaşımlar ve ilişkiler sistemi, Batı insanının Türk milletine olan tarihsel nostaljisini âdeta pekiştirmektedir. Özellikle, Batı kültürünün oryantalist yaklaşımı, ülke genelinde "böl ve parçala" stratejisini gündeme taşımakta, etnisite bilincini yükseltmektedir.

Diyarbakır Belediye Başkanı ve DEHAP temsilcilerinin Avrupa Birliği üyelerini ziyaretleri de cemaatçi grupların bakış açısını yönlendirmektedir. Bu oluşum, yönetici gruplarda tarihsel ulus devlet olgusunun dışlanmasına, hem içeride hem de dışarıda farklı odak noktaları ile toplumsal bağlantıların güçlendirilmesine yol açmaktadır. Toplum yapısında ortaya çıkan bu tür bir yapılaşmanın, kimlik olgusunu gündeme taşıması ve irdelenmesine yeniden yol açması kaçınılmazdır.

Kimlik Yırılması ya da Bilinç Kararması

Gözleendiği üzere, Kemalist sistemin 1920'lerde ele aldığı ve ulus devlet inşasının temellerini meydana getiren "kimlik sorunu", uzun bir kış uykusundan sonra günümüzde, Orta Doğu sorunları ve iç çelişkilerimizin sonucu, yeniden karşımıza çıkmaktadır. Bir topluma biçim veren, onun "idiosyncrancy"sini belirleyen kimlik olgusunun da zaman zaman zaafa uğradığı dönemler olabilmektedir. Nitekim geçmiş zamanlarda meydana gelen olaylar silsilesi; Mersin ve Trabzon olayları, Başbakanın Diyarbakır'da Kürt sorunundan söz açması, çok kültürlülük doğrultusundaki bazı konuşmaları, nihayet Şemdinli, Yüksekova ve Hakkâri yörelerinde PKK simgesi altında etnisite gösterileri; ülke çapında kimlik tartışmalarının odak noktasını oluşturmuştur. Birbirini izleyen tüm bu olaylar silsilesi, Türk toplumunda giderek bir kimlik yırtılmasına ve bilinç kararmasına yol açmıştır. Akademik çevreler ve medyada gözlenen yoğun kimlik tartışmaları, bu oluşumun bir yansımasıdır.

Bu çerçevede ortaya çıkan gerginlikler ve kitle-sel olayların bilimsel yorumları, sosyolojik çözüm yolları ortaya konulmalıdır. Aksi taktirde, Orta Doğu haritasında ortaya çıkan yeni yapılaşmalar, Avrupa Birliği sürecindeki dalgalanmalar, Türkiye Cumhuriyeti'ni sonu belli olmayan maceraların içine çekebilir.

Sayın Başbakanın konuşmalarında birbirini izleyen tarzda "Kürt sorunu" yanında "kimlik sorunu"nu da gündeme taşıması, tamamen cemaatçi bakış açısının bir yansımasıdır.⁴ Başbakan, Anayasa'nın 66. maddesini yorumlarken kendine özgü bir sınıflandırma yapıyor ve alt-üst kimlik ayrışımını ortaya koyuyor. Bir zamanlar Amerikan sosyolojisi ve antropolojisinde yaygın olarak kullanılan bu ikili kimlik biçimi, tamamen değer yüklü olması nedeniyle, yerini "standart kültür" ve "yan kültür" (subdivision) ayrışımına bırakmıştır. Buna göre, bir toplumda nüfusun % 80'i ve daha fazlası aynı dili konuşuyorsa, o grup "standart kültür"ü temsil etmektedir.

ABD'de İngilizce konuşanlar tüm nüfusun % 80'inden fazlasını teşkil etmeleri nedeniyle, Beyaz- Anglosakson ve Protestan gruplar, standart kültür veya büyük toplumu oluşturur. Bu bir çan eğrisi konumundadır, farklı dili konuşanlar ise yan gruplardır, alt gruplar değildir. Aynı şekilde, Beyaz-Anglosakson-Protestanlar da üst grup değildir.

Konu sosyolojik boyutları ile alındığında, ulus devlet düzeyine yükselmiş, millet inşasını (nation building) tamamlamış ABD ve AB ülkelerinde devleti

Sayın Başbakanın konuşmalarında birbirini izleyen tarzda "Kürt sorunu" yanında "kimlik sorunu"nu da gündeme taşıması, tamamen cemaatçi bakış açısının bir yansımasıdır.

kuran asli unsur, bir çan eğrisi veya istatistik deyimi ile normal eğri konumundadır. Bu ülkelerin hiçbiri, özellikle ABD -250 etnik grubu barındırması da göz önüne alınırsa- hiçbir vakit, sosyolojik anlamda çok kültürlülük denilen bir yapılaşmanın içinde değildirler. İngiltere, Beyaz-Anglosakson-Protestan yapılaşmasıyla, Almanya Cermen kökeniyle ulus-devlet konumuna gelebilmişlerdir. Köklerden kopma (hollenomani), ulus devlet inşasında geçerli değildir, insan doğasına zıttır.

Ulus devlet olgusu, Batı toplumlarının tarihsel süreci, kültür değerleri ve toplum dinamiklerinin bir ürünüdür. Bu ülkeler, Reform-Rönesans ve Aydınlanma Çağının birikimi sonucu; bireyci, eşitlikçi, özgür ve demokratik bir düzeye yükselmişlerdir. Türk elitist kadro ve sorumlu aydın kitleler, bu gerçeği kavramak durumundadırlar. Osmanlı Devleti, Batı toplumlarının geçirdiği bu kültürel oluşuma yabancı kalmış, yanlış algılanan bir ümmet ideolojisi peşinden gitmek suretiyle asabiyesini, millî kimliğini yitirmiştir. Halil İnalcık, bu kimlik kaybının 16. yüzyılın ilk döneminde başladığı kanısındadır. Cumhuriyet, Osmanlı'nın bu kurucu kimliğini yitirmiş yığınlar modeline dönemezdi. Cumhuriyet, haklı olarak hem çağın toplumsal gerçeğine hem de Orkun Anıtları'nda Bilge Kağan'ın "Ey Türk Budunu/Ulus!" diye mesaj verdiği tarihsel yapısına dönmek istiyordu. Nitekim İsrail de bu süreci, Babil Kulesi'nden dışlandı ve 2500 yıl çeşitli coğrafyalarda dolaştıktan sonra 1948 yılında devletini kurmak suretiyle gerçekleştirmiş, İbranice konuşmayanları vatandaş olarak kabul etmemiş, böylece dilde, kültürde ve inançta birleşmeyenleri dışlamıştır. Bu nedenle, Kemalist sistemin -500 yıl unutilan, dışlanan asli unsuru- Türklüğü, "kurucu kültür" olarak ön plana çıkarması sosyolojik anlamda son derece doğaldı; artık Osmanlı kozmopolitizmine dönülemezdi. Günümüzde bazı grupların Yeni Osmanlı türü bir çok kültürlülük modeline nostaljik yaklaşımları veya ulus devlet olgusunun aşıldığı türü yaklaşımlar da tarihsel gerçeklere ve toplum dinamiğine zıttır.

Ulus devlet olgusu, Batı toplumlarının tarihsel süreci, kültür değerleri ve toplum dinamiklerinin bir ürünüdür.

Atatürk ve Türk Kimliği

Başbakanın geçmişte yaptığı Şemdinli ve Samsun konuşmaları, Diyarbakır konuşması kadar tehlikelidir. Her iki yaklaşım da cemaatçi bir felsefenin izlerini taşımakta, tarihsel gerçeklere ve bilimsel verilere ters düşmektedir. Sınırlarımızın biraz ötesinde Güney Kürdistan devleti kurulurken ve Barzani, Erbil-Kerkük'ün birer Kürt kenti olduğu tezini ileri sürerken, hatta PKK'nın yeşil-sarı-kırmızı renk-

li bayrakları Mehmetçiği şehit edenlerin üzerlerine örtülürken, yasal bir parti olan DEHAP-BDP çizgisindeki partilerin ve belediye başkanlarının bu cenazelere destek sağlamaları, merasimlere katılmaları gözler önünde iken, Başbakanın Türkleri "öteki" konumuna getirmesi, etnik bölünmeyi pekiştireceği kadar, iç ve dış güçlere karşı vatanın bağımsızlığını korumaya çalışan güçlerin ulusal dirençlerini de etkileyebileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Anayasa'nın 66. maddesi, devleti kuran asli unsuru yani "Türk" gerçeğini, Türkiye Cumhuriyeti'ne "vatandaşlık" bağı ile bağlı olanlara verilen bir "ad" konumuna getirmek suretiyle, devreden çıkarmıştır. Türklük, Anayasa'mıza göre sosyolojik niteliğinden soyutlanmak suretiyle, coğrafi bir alana indirgenmiş veya bir hukuki sözleşme konumuna getirilmiştir. Anayasa'nın bu tür bir yapıya dönüşmesi, aynı zamanda çok kültürlülük oluşumunun da yolun açmış bulunmaktadır. Cemaatçi gruplar kadar, üniter devlet kimliğine karşı olanlara da cevaz vermiş olmaktadır. O hâlde, "Anayasa'ya göre Türk kimdir?" sorusuna verilecek tek yanıt, "Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes"tir. Yine maddeden anlaşıldığı üzere, sosyolojik anlamda devleti kuran bir "asli unsur", "kurucu kültür" veya "büyük toplum" olmadığı gibi, Türk insanı da Kürt, Çerkez, Laz, Abaza, Boşnak gibi, Başbakanın deyimi ile alt kültür konumundadır.

Sayın Baykal da Başbakanın alt ve üst kimlik ayırımına karşı çıkıyor ve "kimlikleri Türk milleti yerine vatandaşlık olgusunda buluşturmasını" eleştiriyordu. Baykal: "Herkesin Türk milleti çatısında buluşmasının farklı kimlikler taşımaya engel olmadığı" görüşünü ileri sürmek suretiyle, ulus devlet gerçeğine sosyolojik anlamda bir kimlik kazandırıyor. Gözlendiği üzere, Baykal'ın yaklaşımında Türk milleti artık bir alt kültür değil, asli unsur veya çan eğrisi konumundadır. Bu tür antropolojik bir kavrayış, hem Anayasa'mıza yeni bir nitelik kazandırabilir hem de üniter devlet yapısını koruyarak cemaatçi grupların ülkemizi çok kültürlülük macerasına sürüklemelerine engel olabilir.

Baykal'ın liderliği döneminde CHP; bir vakitler Diyarbakır'da ileri sürdüğü tarzda: "Türkiye bir ırk devleti değildir, devlet kimsenin etnik kökenini tayin edemez." (Radikal, 21 Ekim 2002) veya Anayasa'nın ilgili maddesini anımsatan: "Yurttaşlık kavramı, Cumhuriyetin bireylerinin bir arada yaşamasını anlamlı kılan, ona içerik ve zenginlik katan siyasi bir kimlik kavramıdır." (17 Temmuz 1990) biçimindeki yorumlardan uzaklaşmıştı. Baykal daha da ileri giderek, Başbakanın görüşlerinin ülkemizi çok kültürlülük macerasına sürükleyebileceğine de açıklık getiriyordu: "Bizi, bir Türk milletinin var olmadığı noktasına getirirseniz, Türkiye Yugoslavya'ya döner. Birileri Türkiye'yi çok uluslu sürece sokmaya çalışıyor."

Bazı aydınlar, Anayasa'nın 66. maddesinin Atatürk'ün bir görüşünden esinlendiği tezini ileri sürmektedir. Onlara göre, Atatürk şöyle diyordu: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." Atatürk'ün bu beyanına göre: "Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkıdır". Gü-

nümüz Anayasa'sının ilgili maddesinin esprisi biraz da bu maddede saklıdır. Ancak, Atatürk'ün beyanı orada kalmıyor, devam ediyor: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına Türk milleti denir. Bugünkü Türk milleti siyasal ve toplumsal bütünlüğü içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat dönemleri ürünü olan bu yanlış adlandırmalar birkaç düşman aleti, mürteci beyinsizden başka hiçbir millet ferdi üzerinde elemenden başka bir tesir yapmamıştır. Çünkü, bu millet toplulukları da tüm Türk topluluğu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlaka, hukuka sahip bulunmaktadır."⁵

Atatürk'ün bu beyanında bir "Türk topluluğu" vardır, ancak, Başbakanın konuşmalarında yerini alan Kürt, Çerkez, Boşnak ve Laz gibi unsurlar artık "alt kimlik" değil, deyim yerinde ise tamamen "üst kimlik" olan Türk topluluğu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlaka ve hukuka sahiptir. Atatürk, bu yaklaşımını, yerli ve Batılı ünlü bilim adamlarından bir kadro ile Türk Dil ve Tarih Kurumlarının öncülüğünde yoğun çalışmalar sonucu kanıtlamaya çalışmıştır⁶. Kürtler ve Zazalar üzerinde başlattığı lengüistik ve sosyolojik ağırlıklı alan incelemeleri, ölümden günümüze kadar hiçbir akademik kuruluş ve sorumlu devlet adamları tarafından devam ettirilmemiş, olayların akışına âdeta seyirci kalınmıştır. Siverek'ten başlayarak Tunceli, Bingöl, Elâzığ, Erzincan, Adıyaman ve Sivas yörelerine kadar uzanan ve bir Zaza kültür kuşağı oluşturan bu insanlarımızın varlıklarına Atatürk'ün ölümünden sonra ilk kez, 1965 Devlet İstatistik Enstitüsü verilerinde rastlayabilmekteyiz. Türk akademi kuruluşları açısından utanç verici bir tablodur bu.

Saka Türklerinin bir kalıntısı olan Zazalar, günümüzde üç milyona yakın bir kitleyi oluşturmaktadır. 1921 Koçgiri, 1925 Şeyh Sait ve 1937 Dersim olayları, resmî tarihimizde izlendiği gibi, Kürt ayaklanmaları değil tamamen Zaza baş kaldırmalarıdır. Ancak, PKK ve yan kuruluşları Zazaları Kürtlerin alt grupları olarak kabul etmekte, yanlarına çekmektedirler. Bu yaklaşıma ne yazık ki, bir devlet kuruluşu olan TRT de alet olmakta, eğitim-öğretim programlarını bu çerçevede yürütmektedir.

Kemalist sistem; Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve özellikle Osmanlı dönemlerinde Türklük kimliğinin (asabiye) dışlanması, merkezî yönetim ve resmî dilin yabancı unsurlara bırakılması karşısında, yüzyıllar sonra ortaya çıkan "büyük toplumsal yozlaşmaya"; Türklük bilincini, kültür ve değerler sistemini kazandırmaya çaba gösteren, sosyolojik bir atılımdır. Öyle gözlendiği gibi, yüzeysel-romantik bir atılım değildir. Sistemin temelinde, düşüncelerinin babası olarak kabul ettiği Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Zeki Velidi Togan, Hüseyinzade Ali Bey, Benno Landesberger, Hans Gütterbock ve Wolfram Eberhard gibi dünyaca tanınmış yerli-yabancı bilim adamları yer almaktadır. Siyasi Kürtçülerin günümüzde ileri sürdükleri ve Kürt kültürünün "Orta Asya'sı" olarak belirledikleri Mezopotamya'nın, tamamen Türk kökenli Sümer, Gutti ve

Kimmerler gibi uygarlıkların odak noktası olduğu bu dönemde kanıtlanmıştır. Kemalist sistem,⁷ "İkinci Cumhuriyetçilerin" ileri sürdükleri tarzda romantik bir felsefe değildir, nitelikleri günümüzde de geçerliliğini sürdüren atılımların bir ürünüdür. 1990'larda ABD'nin ünlü Sümeroloğu Samuel Noah Kramer de "Tarih Sümer'de Başlar" adlı ünlü eseriyle, Sümerlerin Asyatik bir toplum olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle, siyasi Kürtçülerin kendilerine bir soy ve vatan aramalarının, bunun için de Nil ve Fırat yöresini, Mezopotamya coğrafyasını ele almalarının bilimsel hiçbir değeri yoktur. Konu tartışmaya açıktır.⁸

Kemalist sistem, felsefesi ve inanç sistemi olarak, "alt kimlikte" yer alan tüm unsurların, Asyatik köklere dayalı bir zihniyeti temsil ettikleri inancındadır. Bu nedenle, Transkafkas yöreleri Lezgi, Çerkez-Abaza vb. grupların Ağaçeri ve Avar Türklerinin, Boşnakların da Karamanlıların bir boyları olduğu kanısındadır. Özellikle, sistemin yanında yer alan Zeki Velidi Togan, sonraları Hüseyin Namık Orkun, Faruk Sümer, Osman Turan ve Bahaeddin Ögel gibi tarihçiler de bu görüştedirler.

Kısacası, günümüz Anayasa'sının 66. maddesi, 1920'ler dönemi Atatürk'ün ileri sürdüğü düşünce sistemine ve görüşlere tamamen ters düşen, ülkemizi çok kültürlü bir yapılaşmaya doğru şartlandıran izleri taşımaktadır. Bu da, ulus devlet inşası sürecinden bir sapmadır. Anayasa'nın "vatandaşlık" esprisi, Başbakanlık latent olarak yer alan "Yeni Osmanlı Eyalet Modeline" yatkın düşüncelerin günümüzdeki yansımalarına rahatlıkla yol açabilmektedir.

Anayasa'mızın, "üst kimlik" olarak öne sürdüğü "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı", asli unsur veya kurucu kültür olarak "Türk" olgusunun dışlanmasına ve "Türkiyelilik" gibi tüm etnisite unsurlarının birleşebileceği bir yaklaşımı da gündeme taşıyabilir. Nitekim olayların akışı da son yıllarda öyle olmuştur. Cemaatçi devlet yöneticilerinin bir kısmı ve gelenekli Osmanlı burjuva sınıfı veya kendilerini "Beyaz Türler" olarak çağıran gruplar da "Ben Türk değil, Türkiyeliyim." diyebilmişlerdir. Buna bir kısım akademisyenlerin de katılmaları şaşırtıcı olmamıştır. Nitekim, Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu tarafından hazırlanan ve 22 Ekim 2004 tarihinde Başbakanlığa sunulan "Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu" raporunda, "Kürt ve Alevi" kardeşlerimizi ve soydaşlarımızı "azınlıklar" kategorisine ithal etmek suretiyle hem oryantalist yapılı Avrupa Birliğinin hem de Türk kimliğinin dejenerasyonuna yol açabilecek adımlar da atılmıştır. Özellikle raporu hazırlayanlar içinde yer alan Prof. Dr. Bas-

Kemalist sistem, "İkinci Cumhuriyetçilerin" ileri sürdükleri tarzda romantik bir felsefe değildir, nitelikleri günümüzde de geçerliliğini sürdüren atılımların bir ürünüdür.

kın Oran'ın, "Türkiye'de Azınlıklar" adlı ders kitabında Kemalist sistemin yapı taşlarını oluşturan "ulus devlet olgusunun artık aşıldığı, sistemin ana unsurlarını oluşturan (Türklük) kavramının (kan) temelli yöntemi çağrıştırmakta olduğu için de 21. yüzyılın çok gerisinde kaldığı" tarzındaki görüşleri, bilimsel bir nitelik taşımaktan ziyade, bilinçaltı etniklik yansımalarının ürünü olmaktan öteye bir anlam taşımamaktadır."⁹

Baskın Oran'ın bu yayınından kısa bir süre sonra, Avrupa Birliği merkez organları Kürtlerimizi ve Alevilerimizi azınlık grubu kategorisine ithal etmekte geç kalmamıştır. Arnold Toynbee'nin ileri sürdüğü bir kavram çifti olarak "iç proletarya" ve "dış proletarya" koalisyonu, böylece tarihsel işlevini gerçekleştirmiş oluyordu.

Oran'ın Kemalist sisteme yönelik eleştirisi, Türklük olgusunu devreden çıkararak, Anayasa'nın esprisine doğru yöneliyordu: "Mustafa Kemal'in 1933'te dile getirdiği (Ne mutlu Türk'üm diyene!) sözü artık çağın gerisinde kalıyor, onun yerine (Ne mutlu Türkiyeliyim diyene!) dövizini geçiyordu."¹⁰ Bu zihniyet, tıpkı cemaatçiler gibi devleti kuran, dil, kültür ve değerler sistemi ile nüfusun yüzde sekseninden fazlasını temsil eden Türk ulusunu devreden çıkarıyor ve "öteki" konumuna getiriyordu. Böylece, "Türkiye vatandaşlığı" gibi "Türkiyelilik" de aynı çizgide ortak kimliği meydana getiriyordu.

Kemal Karpat'ın haklı olarak belirlediği gibi, son günlerde elitist kadro ve yönetici sınıflarda ortaya çıkan bu tür bir zihniyet: "Milletimizi vatandaşlık kimliğinde görmekte; dini, egemen siyasal bir kültür hâline getirerek, bir tür Osmanlı milliyetçiliği saplantısına yönelmektedir."¹¹

Türk aydın sınıfının tarihsel kimliği ne yazık ki güçlü bir biçimde yabancı soyluların oluşturduğu bir geleneğe dayanmaktadır. Bu nedenle, Kemalist dönem hem ulus devlet modelini hem de aydın sınıfın kozmopolit niteliğini Püritan bir yapıya dönüştürmek için kendine özgü sosyolojik alt yapıyı oluşturmaya çalışmıştır. Osmanlı'nın yaklaşık 600 yıl süren yönetiminde iş başına geçen 288 sadrazamın (başbakan) yaklaşık 70 kadarı kendi halkından, ötekileri ise Yahudi ve Hristiyan kökenli idiler. Osmanlıyı tarih sahnesinden silen zihniyet de yine bu millilik niteliğini taşımayan unsurlardır. Balkanlar ve Orta Doğu'da 1900'lerden itibaren yükselen ulus devlet oluşumlarının, çok kültürlü Osmanlı yapısına, korunma ve güç kazandıkları "millete" baş kaldırmaları, bunun en belirgin kanıtıdır. Yakın tarihimizi izleyenler, ümmet ideolojisini taşıyanlar ile Hristiyan ve Yahudi düşünce sistemlerini temsil edenlerin ne tür bir koalisyona girerek, Os-

Türk aydın sınıfının tarihsel kimliği ne yazık ki güçlü bir biçimde yabancı soyluların oluşturduğu bir geleneğe dayanmaktadır.

manlının tarih sahnesinden silinmesine yol açtıklarını tüm safhalarıyla görebilecektir. Cemaatçilerin yeniden yakın tarihimizin bu dramatik sahnelerine dönüş yapmaları ve yabancı soyluların tarihsel kalıntıları ile bütünleşmeleri, ulus devlet modelinin önünü kesmekte, ülkemizi çok kültürlülük macerasına sürüklemektedirler. Şu anda Türkiye Cumhuriyeti de bu kritik noktadır. Cemaatçiler ve gelenekli yabancı soylu aydınlarımız da Turgut Özal'la gündeme gelen "Yeni Osmanlı Eyalet" düzeni için ittifak içindedirler.

Son günlerde, kimlik dejenerasyonuna yol açan atılımların kökenlerinde; cemaatçiler ile "gelenekli aydınlar"ımızın Avrupa Birliği sürecinde çok kültürlülük imajını pekiştirmeleri, Kemalist sistemin millî dokusunu dışlamaları, Doğu ve Güneydoğu'nun etnik kompozisyonuna himayeci bir yaklaşımla sahip çıkmaları gibi alması olayları aramak gerekir.

Siyasal Kürtçüler, PKK ve DEHAP/BDP gibi illegal ve legal örgütlerin bütünleşmeleri, Avrupa Birliği ve Birleşik Devletler'den destek görmeleri, devlet inşasında (state building) asli unsur olduklarını ileri sürmeleri, bayraklaşmaları karşısında iktidarın taviz politikaları uygulaması; Şemdinli, Yüksekova, Hakkâri ve Şırnak'taki kitle direncini gerekçe göstererek sorumlu devlet yöneticilerini yerlerinden ayırması; "Kürt sorunu"nu pekiştirir ve bir vakitler Refah Partisi liderinin; "Sen 'Ne mutlu Türk'üm!' dersin onlar da 'Ne mutlu Kürd'üm!' derler." tarzındaki yaklaşımına haklılık kazandırır.¹²

Türkiye, AKP iktidarı ile ulus devlet sürecinden çok kültürlülük biçimine büyük bir hızla ilerlemektedir. Yönetimin Avrupa Birliği'ne "açık zihniyet"le yaklaşması, 1900'lü yılların Osmanlı İslamcılarında farklı olarak Batılılaşmayı bir fetiş hâline getirmesi, son günlerde "Medeniyetler Arası İttifakın" içinde yer alması, ülkede tüm etnik unsurları birbirine bağlı kabul etmesi ve "Türk, Kürt, Laz, Çerkez, Abaza ve Boşnakları" alt kimlik olarak ileri sürmesi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını da üst kimlik olarak algılaması, resmî teorinin temel felsefesini oluşturan ulus devlet geleneğinin terk edilmeye başlandığının mesajını vermektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, kimlik sorunu bu kültürel yarılmının bir sonucudur. Resmî teorinin şartlandığı üniter devlet yapısı şimdi yerini karşıt görüşlere bırakmaktadır.

Bireysel kognisyonlarımızda ortaya çıkan bu dalgalanmalar: "Biz kimiz, nereye gidiyoruz, sonumuz ne olacak?" tarzında tepkilerin belirmesine ön ayak olmuştur. Resmî teorinin "Türklük" şemasına temelden indirilmiş bu darbeler olmasaydı, kimlik sorunları güncellik kazanamazdı.

Kimlik Nedir, Niçin Önemlidir?

Şimdi bu çerçevede bilgilerden sonra araştırmamızın ana özüne geçebiliriz. "Kimlik nedir, niçin önemlidir?" bu noktaya aydınlık getirmemiz gerekmektedir. Sosyolojik anlamda kimlik: "Bir ferden benlik duygusu veya kendini bilmenin bir yansımasıdır. 'ben' veya 'biz', 'ben'i 'siz'den ayıran özelliktir. Bu açıdan bakıldı-

ğında, fertler birden fazla kimliğe sahip olabilirler: Kültürel kimlikler, siyasal kimlikler, ekonomik kimlikler, bölgesel kimlikler gibi...¹³ Kimlik, kişiye ve topluma nitelik kazandıran, ne olduğunu belirleyen ve öteki konumundan ayıran bir karakter yapısıdır. Kimlik sorunu, açıkça gösterdiği gibi ferdin bir grup içinde kayıp olmasına ve amorf bir yapıya dönüşmesine set çeken bir mobilizasyon gücüdür. Bir toplumda kimliğin silinmesi, dışlanması; insanı insan yapan, evrensel bir varlık olarak algılanmasına zemin hazırlayan değerlerden soyutlanması demektir. İnsanlığın yakın tarihinde ortaya çıkan Sovyet modeli komünist sistem, bireysel değerleri “anonimity”ye dönüştürmüş, ulusal kimliklerin âdeta silinmesine yol açmıştır. Çin, bu maveradan ancak komünizmi Çinlileştirmek suretiyle kurtulmaya çalışmıştır.

İslam dünyasında kimlik olgusu, bir felsefi sistem olarak büyük düşünür İbn Haldun ile gündeme gelmiştir. Bu nedenle, kimlik gerçekliği İslam’ı dışlayan bir ilişkiler düzeni olmadığı gibi, 1789 Fransız Devrimiyle de bağlantılı değildir. Tarih felsefesinin Batı da babası olarak kabul edilen İbn Haldun’un asabiye (cemaat duygusu=community feeling) tezinin, sosyolojik olarak önemle üzerinde durulması gerekir. İbn Haldun’a göre; toplumların Berberi-göçebe yaşantısından toprağa yerleşme ve kentleşme (Haderi) sürecine geçebilmeleri için asabiye bağlarından kurtulmaları gerekir. Asabiye olgusunun biçim değiştirmesi ve transformasyona uğraması, kentlilik veya Haderi niteliğinin yükselmesi anlamına gelir. O takdirde artık, Berberi ve göçebe yaşantısını sürdüren asabiye kimliği, kentlilik kimliğine dönüşmüş olur. Bu süreç, bir anlamda Ferdinand Tönnies’de gözlediğimiz Gemeinschaft (cemaat) yapısından Gessellschaft (cemiyet) safhasına geçişin bir yansıması olsa gerek.

Kentlileşme (urbanizm), tarihi yapan bir süreçtir. Çünkü, bir toplumun bir konumdan daha üst konuma geçişinin sonucudur. Bu nedenle, toplumların akışı durdurulamaz. Eğer, Osmanlı aydınları 1900’lü yıllarda Fransız Devrimi ile başlayan ulus devlet sürecine yönelmişlerse, bu onlara özgü bir olay değildir. Değişme, her toplum için bir alın yazısıdır. Günümüzde de -dünyamızın bir köye dönüşmesinden ötürü- küreselleşmenin (globalleşme) alın yazgısı izlemek durumunda kalınmıştır. Bu nedenle, cemaatçilerin İbn Haldun’dan itibaren başlayan tarih felsefesi ve düşünce sisteminin akışını akılcı bir biçimde izlemeleri gerekir. Yalnız, önemli olan kimliğini yitirmemek, çokluk içinde silinmemektir. İbn Haldun’un deyimi ile bizi birbirimize bağlayan dayanışmacı (solidarist) nitelikleri ve asabiyemizi, bir seferberlik (mobilizasyon) unsuru olarak korumaktır. Çağdaş sosyolojide İbn Haldun’un teorisi giderek gerçeklik kazanmaktadır.

Tönnies’in tezinde gözlediğimiz gibi, cemaatten cemiyete yükselme bir ilerleme ve kentleşme biçimi olmakla birlikte, toplumlar dayanışmacı ve içten bağlılıklarını yitirmiş oluyordu. Günümüz sosyolojisi, bunun için cemiyette cemaat ilişkilerini ileri sürmek sûretiyle toplumların asabiyesini (dayanışma duygusunu) yükseltmeye çalışmaktadırlar. Bu oluşumu, İkinci Cumhuriyetçiler, onlarla ittifak

kuran cemaatçiler ve Osmanlı eyaletçileri gözden ırak tutmamalıdır.

Tüm bu oluşumlara karşı, Sayın Başbakan, AKP'nin Samsun mitinginde (26 Kasım 2005) gözlediğimiz üzere, kimlik dejenerasyonuna kapı aralamakta ve Türk toplumunun asabiyesini âdeta yok ederek bir maveraya sürüklemektedir: "Biz ne diyoruz? Bu ülkede tüm etnik unsurlar birçok yönden birbirlerine bağlıdır. Türk, Kürt, Laz, Çerkez, Abaza, Boşnak, biz hepimiz bunları alt kimlik olarak biliriz. Üst kimlik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır(...) Bizim ülkemizde bizi bağlayan başka bağlar var.. Bizim kültürel, din bağlarımız, aynı medeniyetin insanları olmamız, bu bizim zenginliğimizdir. Bu mozaik güçlü bir mozaiktir. Kimse ayırimcılık tohumları atmasın, bölücülük yapmasın, biz tek vatan, tek bayrak, tek milletiz."

Bu tablo, gözlendiği üzere Türk Devleti'ni farklı etnik gruplardan oluşan bir mozaığe dönüştürmekte, tıpkı Sovyet modeli gibi tüm kimlikleri silmekte ve dondurmaktadır. Bir toplumda gözlenen fertler arası ilişkiler sistemi, değerler yönelimi, kendini kendinde bulma işlevi donmuş ve kalıplaşmıştır. Bir toplumun mozaikleşmesi Mısır piramitleri üzerine nakşedilmiş şekiller armonisi gibidir. Artık "Tek vatan, tek bayrak, tek milletiz." sözü "mozaikleşmiştir". Oysa bir devletin sorumluluğunu yüklenen kişiler, toplumsal mannerizmi kavrayan bakış açıları ile rollerini erdemli ve dengeli bir biçimde oynamak durumundadırlar. Aksi taktirde, ülkenin alın yazısı yazboz tahtasına dönüşebilir. Bu nedenle, ünlü düşünür Plato'nun ileri sürdüğü gibi "Ya kralar filozof olmalı veya filozoflar kral olmalı." mesajının bir anlamı kalmayabilir.

Sayın Başbakanın, özellikle Avrupa Birliği ve Medeniyetler İttifakı manzumesinde atılımlar yaparken, sağduyuya dayalı hikmet (sagest) sahibi düşünürlere ve bilim adamlarına ihtiyacı olsa gerek. "Ne yapmak istiyor, nereye gitmek ve ne kazanmak istiyor?" bunların insicamlı bir tarzda dökümünü yapmakla yükümlüdür. Türkiye gibi, kültür ve uygarlık birikimi yüksek bir ülkenin misyonu ve alın yazısı, yönetici sınıfın sağduyusunu yitirmiş, maceracı gidişine terk edilemez. Devletin bir kutsallığı yok mu? Mozaikleşmiş bir Türkiye ne demek? Sosyolojik ne anlamı olabilir? Bütün bunlar, AKP piramidinde Püritan bir kuşağın toplumu yeniden katarsisa edebilmesi ve sorgulaması için irade beyanında bulunabileceği atılımlar olmalıdır. Aksi taktirde "Fazilet, şehri terk eden son adım olabilir."

Avrupa Birliği sürecinde AKP'nin yönetim sistemi, çok kültürlü-mozaikleşmiş bir Türkiye modeline doğru yönelmektedir. Şu anda yoğun siyasal, kültürel

Kimlik, kişiye ve topluma nitelik kazandıran, ne olduğunu belirleyen ve öteki konumundan ayıran bir karakter yapısıdır.

ve ekonomik ilişkiler düzeni içinde bulunan AB ülkelerinden hangisi mozaikleşmiş bir yapıyı temsil etmektedir? Ulus devlet inşasının temellerini en az 200-300 yıl önce tamamlamış bir Almanya, bir Fransa, bir İngiltere ile karşı karşıya bulunduğumuzu unutmamak gerekir... Bu ülkeler, dil-kültür-düşünce ve inanç sistemleriyle ortak bir paydada birleşen üniter bir yapıya sahiptirler. Aynı şekilde, ABD de ulus devlet sürecini 18. yüzyıldan itibaren başlatmış ve merkezci kimlik Anglosakson kültür olmak kaydıyla gereken girişimleri gerçekleştirmişlerdir. 1957 yılından beri yaklaşık on dört yayını ile devlet yöneticilerine ışık tutmuş bir isim olan Samuel P. Huntington -Yahudi kökenli olmasına rağmen-, Amerika'yı küresel kimlik krizine dayalı çok kültürlülük mace-rasına sürüklemek isteyen zihniyete karşı çıkıyor ve şu eleştiriyi ileri sürüyordu: "Amerikalıların ulusal kimliklerine verdikleri önem, tarih boyunca değişim gösterdi. Atlantik kıyısına yerleşen İngiliz yerleşimciler, ancak 18. yüzyılın sonlarında, kendilerini sadece ait oldukları sömürgecinin sakinleri olarak değil, aynı zamanda Amerikalılar olarak benimsemeye başladı. Bağımsızlığın ardından Amerikan ulusu fikri, 19. yüzyılda aşama aşama ve ağır aksak tundu. Ulusal kimlik, İç Savaş sonrasında, diğer kimliklere üstün tutulur oldu ve Amerikan ulusçuluğu 20. yüzyılda gelişim gösterdi. Bununla birlikte, 1960'lı yıllarda alt milliyet ve çift milliyet kimlikleri ve çok uluslu kimlikler ulusal kimlikle çekişmeye-çatışmaya, onu erozyona uğratmaya başladı."¹⁴

Başlangıçta Amerikalılar ülkelerini etnik köken ve ırk açısından çeşitlilik içeren bir toplum olarak görür iken, Thomas Jefferson'un formüle ettiği ve ardından birçoklarının geliştirdiği "Amerikan ruhu", "Amerikan doktrini" ya da "Amerikan inancı" (Amerikan creed) yaygın biçimde Amerikan kimliğinin tanımında çok önemli bir unsur olarak benimsenmeye başlanmıştır. Huntington'a göre bu "ruh", Amerika'ya 7 ve 8. yüzyıllarda Britanya'dan gelen kurucu yerleşimcilere özgü Angloprotestan kültürünün ürünüdür. Bu kültürün temel unsurları da; İngiliz dili, Hristiyanlık, dinsel bağlılık, hukukun üstünlüğüne, yöneltici sorumluluklarına ve ferdi haklara ilişkin İngiliz kavramları, ferdiyetçiliği, iş ahlakını ve insanların yeryüzünde bir cennet yaratacak yetenek ve haklara sahip oldukları inancını içeren Protestan değerleridir.

Yaklaşık 300 yıldan beri gözlendiği üzere, Angloprotestan kültür Amerikan kimliğinin merkezinde yer almaktadır. Amerikan elitist kadro, entelijansiya sı-

Sayın Başbakanın, özellikle Avrupa Birliği ve Medeniyetler İttifakı manzumesinde atılımlar yaparken, sağduyuya dayalı hikmet (sagest) sahibi düşünürlere ve bilim adamlarına ihtiyacı olsa gerek.

nı, toplumsal kurum ve organizasyon biçimi günümüzde de Anglosakson kültüründen ve Protestan inancından asla sapma (deviant yapılaşma) gösteremez. Tüm cumhurbaşkanları -Kennedy hariç- Protestan-Evangelist kimliktir.

ABD, kuruluş felsefesi ve devlet sistemi açısından -çok etnikli bir toplum görünümünde olmalarına karşın- Amerikalılar kendilerini “Beyaz, Anglosakson ve Protestan” olarak algılamaktadır. Hatta, 1950'lere kadar Amerikan sosyolojisi ve antropolojisi, Amerikan toplumunu bir eritme makinesi (melting pot) biçiminde algılamış, çok kültürlülüğü reddetmiştir. Birleşik Devletler görünümünde ve eyaletler biçiminde bir manzumesi bulunmasına rağmen, üniter yapısı merkezci kimliği oluşturur.

Günümüzde Huntigton gibi Z. Brzeziński de Polonya kökenli bir düşünür ve devlet danışmanı olmasına rağmen, ABD'nin çok kültürlülük yapılaşmasına kaymaması hususunda direnç gösterenlerin başında gelir. “Kontrolden Çıkmış Dünya” adlı eserinde bu gerçeği şöyle dile getiriyordu: “Amerikan toplumunu biçimleyen, Beyaz-Anglosakson-Protestan kültürüdür, bir başka unsur düşünülemez, merkezci kültür budur.”

Harvard Üniversitesi öğretim üyesi Brzezinski'ye göre; “Amerikan toplumunu biçimleyen (Beyaz, Anglosakson, Protestan) kültüründen küresel mozaığı yansıtan bir kültüre dönüşülmesi kaçınılmaz olarak değerlerinin derinden değişmesine yol açacak ve belki toplumun birliğini daha da zayıflatacaktır. Ayrışmış bir Amerika'da küresel bir kültürün ve etnik bir mozaığın oluşmasının, bu ülkenin karşılaştığı sorunların çözümünü daha da güçleştireceği inkâr edilemez. Eğer bu sorunlarla bir an önce baş edilemezse, ortaya çıkabilecek bu yeni mozaik, Amerika'yı giderek yükselen bir şehir gerillası hareketiyle bile yüz yüze bırakabilecektir.”¹⁵ Ancak, Brzezinski şu kaydı da ileri sürüyordu: “ABD buna asla izin veremez.”

Merkezci kimliği veya kurucu kültürü devreden çıkarmak suretiyle çok kültürlülük olgusu peşinde koşanların, özellikle cemaatçi unsurların entipüften gerekçelerle ulusal dokuyu “Osmanlı Eyalet modeliyle” biçimlendirmeye çalışmaları; “Büyük Orta Doğu Projesi”nin alt yapısını oluşturabilecek eğilimlere de yol açabilir. Türkiye'nin yörüngesinden kaydırılması trajik sonuçlara gebe olabilir.

Zaman gazetesinin bir yazarı, Prof. Dr. Ziya Öniş, çok kültürlülük biçimini şöyle takdim ediyordu: “Çok kültürlülük kavramında bu hükümet önemli bir ivme sağladı. Bir tarafta dinî özgürlükler konusunda çok kültürlü bir Türkiye'nin AB içinde önemini savunduğumuz zaman, Hristiyan azınlıklar konusunda da adım atmamız lazım diye düşünüyorum(...) Ruhban Okulu konusunda taviz verirken Türkiye'de Vatikan yaratmak gibi bir şey olur diyorlar. Neden böyle bir şeyden korkalım? Bunu yaptığımız zaman Avrupa'da yaratacağı etkiyi düşünün

(...) Balkanlar'da Türkiye, Yunanistan'la birlikte çok kültürlülüğün merkezi olmak istiyorsa, elimizin altında bir piyango var, bir imkân var. Onu kullanmıyoruz şu anda."¹⁶

Sonuç

Bilimsel anlamda çok kültürlülük veya federalizm, birçok devletin özel yasalarla bağımsızlıklarını koruyarak tek bir devlet çatısı altında birleşmeleri demektir. Burada bir yerlilik (subsidiarile) veya yerel (local) yönetimlerin güçlendirilmesi değil, ademimerkeziyetçilik ilkesinin geçerliliği söz konusudur. Böyle bir oluşumda, artık üniter yapı ortadan kalkıyor, yerini yerelci-federal örgütlenme diyebileceğimiz bir yönetim biçimi alıyor. Siyasal Kürtçülerin, özellikle Leyla Zana ve arkadaşlarının Herald Tribune ve Le Mond gazetelerine verdikleri beyanları da açıkça göstermektedir ki, Türkiye'nin çok kültürlülük kapsamında bir Belçika modeline (Valonlar- Flamanlar gibi) yönelmesi istenmektedir. Bu yaklaşım, siyasal Kürtçülerin eğilimlerini yansıtmaları açısından giderek ülkemizde destek görmektedir.

Şu anda Türkiye, uçuruma giden bir yolda ulusal direncini, savunma mekanizmasını yitirmiş durumdadır. Yeniden mobilize olması, aktivitesini bulması ve atılımlar yapması gerekmektedir. Aksi taktirde Türkiye, İkinci Cumhuriyetçiler, Dinler Arası Diyalogcular, Türk Hümanizmacıları, Cemaatleşme Unsurları, Gelenekli Yabancı Soyluları ve Osmanlı Eyaletçilerinin organik ittifakları karşısında erimeye mahkûmdur.

Bir vakitler (1878) Şemdinan'da (Şemdinli) Nakşibendi Şeyhi Ubeydullah tarafından başlatılan ve İngilizler tarafından kurulan Kürdistan Teali Cemiyetinin başına getirilen oğlu Seyit Abdülkadir ve takipçilerinin oluşturduğu dış güç koalisyonları, Şemdinli'nin Şepatan ve Gerdi köylerinde 11 subayımızın da şehit edilmelerine yol açmıştır. Partiyi Kerkarani Kürdistan (PKK) örgütünün 15 Ağustos 1984 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı gerilla hareketini başlattığı odak noktası da Şemdinli'dir. Stratejik bir konumu olan bu bölge, bir vakitler İngilizler tarafından kurdurulan sözüm ona Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin de yapılaşmasında etkili olmuştur.

Böylece, 10 Ağustosta Diyarbakır'da "Kürt sorunu", 21 Aralık günü de Şemdinli de başlatılan "alt üst kimlik" biçimlemesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık nedenini, birlikteliğini ve kader çizgisini bir oyun teorisi olarak kullanmak isteyen iç proletarya ve dış proletarya'nın koalisyonuna zemin hazırlayabilir. O zaman hep bir ağızdan haykırabiliriz: Quo Vadis. ■

KAYNAKÇA

¹ Bu makale Sayın Orhan Türkoğan'ın daha önce yayımlanan "Kimlik Sorunu mu?", (2023, Eylül 2005, Sayı: 53) adlı makalesinin kendi izni ile derlenmiş ve güncellenmiş şeklidir.

² Metin Sever-Cem Aydar (2003), **İkinci Cumhuriyet Tartışmaları**, İstanbul: Başak Yayınları.

³ Doğu ve Güneydoğu yöremizin bu tür tehlikeli bir ortama sürüklenmesinin sosyolojik ve kültürel yorumunu ana çizgileriyle Orhan Türkdoğan (2005), “**Doğu ve Güneydoğu: Kabile ve Aşiret Yapısı**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, eserimizde ele almış bulunuyoruz.

⁴ Burada kullanılan cemaatçi yapılaşma, F. Tönnies’in sosyolojik anlamda ileri sürdüğü Gemeinschaft türü bir örgütlenme değildir, daha ziyade tarikatçı eğilimlerin “ümme” ideolojisine yönelik bir niteliği temsil eder. Bu grup, ne gerçek anlamda ümme ideolojisine ne de İslam’ı evrenselletiren, ruh yapısını kutsallaştırarak panteist yapıya saygılıdır. Sadece, maddi çıkarılara dayalı tek insan fetişizmi yaratmak suretiyle kolonileşmektir.

⁵ Afet İnan; (1969), **Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk’ün El Yazmaları**, 351.

⁶ Kürtler ve Zazaların sosyokültürel yapısı, inanç ve değerler sistemine yönelik alan araştırması (field work) için bk.: Orhan Türkdoğan (2005), **Doğu ve Güneydoğu Kabile ve Aşiret Yapısı**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları. Araştırmacı bu çalışmasında; Kars, Van, Erzurum, Erzincan, Tunceli, Malatya, Elâzığ, Urfa, Mardin, Hakkâri ve Diyarbakır yörelerinde yaşayan kırka yakın kabile ve aşiretleri incelemek suretiyle, gruplar arası kültürel benzeşimi ortaya koymuştur. Temel Türk kültürü ile Zaza ve Kürt unsurları arasında kayda değer hiçbir kültürel farklılaşmanın bulunmadığı kanıtlarıyla ortaya konulmuştur. Konu, tartışmaya açıktır, eleştiriler zenginliğimizdir.

⁷ Orhan Türkdoğan (2005), **Kemalist Sistem ve Sosyolojik Yapısı**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.

⁸ TESEV’in öncülüğünde Suavi Aydın tarafından hazırlanan: **Amacımız Devletin Bekası**, adlı bir kitapta (İstanbul, 2005) çeşitli illerden seçilen 63 kişi üzerinde yapılan bir görüşmenin yöntem ve teknikler bölümünde, ülkemizdeki etnik kimlikler şöyle sıralanıyordu: Gürcü, Avar, Çerkes, Alevi, Sünni, Yörük, Kürt, Dadaş, Muhacir, Giritli, Arnavut, Çingene. TESEV gibi ciddi bir kuruluş tarafından ele alınan bu inceleme, tamamen bilim dışı, bölücü ve ülkeyi çok kültürlü bir görünüme yönlendirmek isteyen bir zihniyetin kalıntısıdır. Benzeri bir incelemeyi, 1989 yılında Ezel ve Peter Alford Andrews isimli karı koca araştırmacılar da yürütmüştü. Andrewslarda ülkemizde Başbakanlık farklı olarak, 47 etnik gruptan söz açıyordu. Tıpkı TESEV gibi Yörük, Türkmen, Oğuz, Avar, Azeri, Uygur, Kırgız, Kazak, Alevi, Sünni, Zaza unsurları da etniklik kategorisine yerleştiriyorlardı. Hatta 1887 yılından beri Kars ilimizde yaşayan ve 1962 yılında ülkemizden ayrılmış bulunan Alman, Eston ve Molokan gibi yabancı soyluları da zikretmek suretiyle Türkiye’nin etnik tablosunu maksimuma yükseltiyordu (Ezel - Peter Alford Andrews (1992), **Türkiye’de Etnik Gruplar**, çev.: Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul: Ant Yayınları, 1-3, 15, 157, 311-313). Aynı şekilde, Başbakan da 12 Nisan 2005 tarihinde Oslo Nobel Enstitüsünde yapmış olduğu konuşmada 30 etnik gruptan söz açıyordu. Andrewsların bu eserinin dilimize çevrilmesinden yaklaşık bir ay önce de Hale Söyü adlı Kürt kökenli bir araştırmacı **Kavimler Kapısı** (Kaynak Yayınları, 1992) adlı eserinde ülkemizde 47 etnik gruptan söz açmaktadır. (s.1-18). Gözlendiği üzere, Türkiye’nin etnik haritası, sosyolojik-antropolojik ve lengüistik açıdan, hiçbir ciddi ve bilimsel araştırmaya yönelmeden, iç ve dış propaganda odak noktaları yolu ile belirlenmektedir. Bundan da amaç, üniter toplum yapısını çok kültürlük doğrultusunda bir parçalanmaya doğru yönlendirmektir.

⁹ Baskın Oran (2004), **Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzular, İhtihat, Uygulama**, İstanbul: TESEV Yayınları., 116-134.

¹⁰ Baskın Oran; age., 16, 134. Bazı yazarlar, Oran’ın “azınlık” kavramını demografik açıdan “çoğunluk” karşıtı anlamında kullandığı yorumunu yapmaktadırlar. Oysa Oran adı geçen, hem de ders kitabında, açıkça “azınlık” terimini “çoğunluk” karşıtı olarak kullanmakla kalmadığını, çoğunluğu yani Türkleri “öteki” konumuna getirerek, tıpkı Bagehli Kürtler gibi “Türk’üm yerine Türkiyeliyim” demek suretiyle görüşlerini pekiştirmiştir.

¹¹ Kemal Karpat (2005), “Türkiye’de Bugün İdeoloji Durumu,” **Doğu-Batı Dergisi**, Sayı:30.

¹² Başbakanın son günlerde “Kürt” olgusu hususundaki sosyolojik temellerden yoksun doludizgin gidişine parti içi muhalefetin de -az da olsa- uyandırdığına tanık olmaktayız. Nitekim 29 Kasım 2005 tarihli Grup Toplantısında “Öteki Türkiye” tartışmasının gündeme geldiğine tanık olmaktayız. Hatay Milletvekili Fuat Geçen Grup Toplantısında Başbakanı karşı çıkarak aynen şöyle diyordu: “Hatay milletvekili olarak bir-

kaç vilayeti gezdim.Türkiye sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan ibaret değil .Öteki Türkiye'yi unutmayalım(...) Güneydoğu'da devlet zarara uğramış, bayraklar yakılmış. Şemdinli'de cenaze törenlerinde açılan pankartlar, flamlar bunun planlı olduğunu gösteriyor. Bölgede farklı gruplar etkin olmaya başlamıştır. Cenaze töreninde yaşananlar 'isyan senaryosu' gibi görünmektedir”(Zaman, 30 Kasım 2005).

¹³ Samuel P. Huntigton, (2004), **Biz Kimiz? Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı**, İstanbul: CSA Yayınları, 21-23.

¹⁴ S. P. Huntigton; age., s.IV.

¹⁵ Zbigniew Brzezinski (1996), **Kontrolden Çıkış Dünya**, İş bankası Yayınları, s 127.

¹⁶ Prof. Dr. Ziya Öniş; “Avrupa Birliği Dağılma Sürecine mi Gidiyor?”, Zaman gazetesi, 6 Nisan 2005. Bu vesile ile bir noktayı da ben hatırlatmak istiyorum. O tarihlerde, Mersin ve Trabzon'daki halk direncini “aşırı milliyetçi-ırkçı” çizgide yorumlayan zihniyet, son günlerde şahsıma da iftira da bulunmak suretiyle -kamuoyu nezdinde- karalamada bulunmaktadır. Nitekim 6 Mart 2005 tarihli Turkuaz/Zaman gazetesinde, Nurcu olduğunu beyan eden Musa Çağı veya namı diğer “Saatçi Musa” adlı bir şahıs, Malatya'da gençliğim döneminde aşırı komünist olduğumu, Sait Çekmegil'le birlikte sabahlara kadar benimle tartışma yaparak yola sokulduğumu dile getirmek suretiyle kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Bu kişinin, yalan beyanda bulunduğunu, gazetenin genel yayın müdürüne belgelerle açıklamama rağmen, Basın ve Ahlak Yasası gereğince tekitabimi yayımlamaları gerekirken, sadece tekitabini belirli yerlerinden parçalar alarak, diledikleri biçimde bir görünüme sokmuşlar ve ahlak dışı tutuma iştirak etmişlerdir.